

1 JUNI 1997

THEMA

Om wie is God bekommerd?

► We vervolgen de lezingen uit het bijbelboek I Koningen, waar we op zondag 25 mei mee zijn gestart. De profeet Elia is Israël uitgevlucht omdat zijn kritiek op de gang van zaken niet wordt getoleerd door de koning. Over de grens ontmoet Elia tot zijn verbazing iemand die doet wat de God van Israël vraagt.

I KONINGEN 17:7-24

Elia en de weduwe van Sarefat

► Dit verhaal is een tegenhanger van het verhaal dat we vorige week lasen. In plaats van de machtige en geslaagde Izebel, de vrouw van koning Achab, horen we nu over een arme weduwe. Ze komt uit dezelfde streek als Izebel. Haar woonplaats Sarefat ligt maar even ten zuiden van Sidon, de geboortestad van Izebel. Elia is naar dit gebied toegestuurd. Eerst was hij – op de vlucht voor Achab – bij de beek Kerit aan de oostgrens van Israël. Nu moet hij naar het noorden, opnieuw net over de grens. Elia blijft letterlijk en figuurlijk aan de rand staan, als een kritisch toeschouwer van wat er in Israël gebeurt.

Elia komt, doordat hij de grens overgaat, in het gebied van de god Baäl (zie voor informatie over de Baälgodsdienst zondag 25 mei). Zo vlak bij Sidon bevindt hij zich ongetwijfeld tussen aanhangers van deze god. Ook met de beide wonderen die hij doet, de overvloed aan meel en olie en de genezing van de doodzieke jongen, bevindt Elia zich op het terrein van Baäl. Deze god werd namelijk vereerd omdat men de goede oogst van hem afhankelijk achtte en hijzelf uit de dood zou verrij-

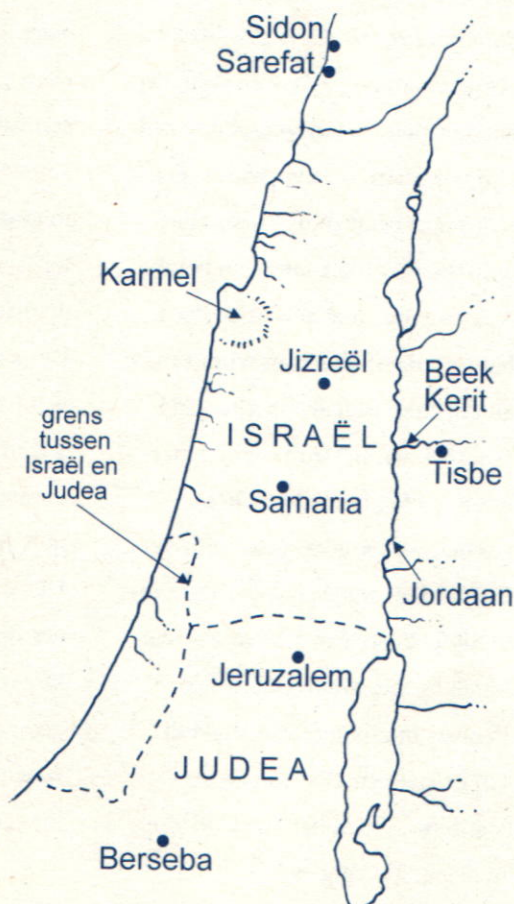
zen (zie zondag 25 mei).

Maar de vloek over Israël (hongersnood, droogte) blijkt ook in dit gebied, over de grens van Israël, door te werken, dat wil zeggen tot in het kerngebied van de Baälverering. De eerste die het merkt is de zwakkere. Tevergeefs zal de vrouw tot Baäl om hulp hebben gebeden. Het antwoord van de vrouw op Elia's verzoek om eten is opmerkelijk. Elia klopt niet tevergeefs bij haar aan. Ze gaat zo ver als ze kan. Ze is al op weg om water te halen, maar een stuk brood is meer dan zij kan missen. In haar reactie haalt ze dan niet haar eigen god(en) erbij, maar zegt ze: 'Zo waar de Here, uw God, leeft.' Ze herhaalt daarmee bijna woordelijk de woorden van Elia zelf in 17:1: 'Zo waar de Here, de God van Israël, leeft, in wiens dienst ik sta.' De vrouw geeft daarmee de kern van het verhaal aan. De Here laat zien dat Hij de levende god is. Zijn woord blijkt niet zonder inhoud. Het vult als het ware de meelpot en de oliekrui-

Terwijl de machtigen met lege handen blijven staan, heeft Hij – om met Maria te spreken – de hongerigen met goederen vervuld (Lucas 1:53). Hij betoont zich des te meer God door – om met Hanna te spreken – niet alleen te doden maar ook te doen herleven (I Samuël 2:6). Zoals we weten uit de Tora, worden bij deze levende God de vreemdeling, de wees en de weduwe niet vergeten (zie bijvoorbeeld Exodus 23).

De zoon van de weduwe wordt doodziek. Naar het beleven uit die tijd was hij in feite al dood, in de macht van het dodenrijk. Slechts goddelijk ingrijpen zou hem nog kunnen redden. Normaal gesproken zou men zich in Sarefat in die tijd tot Baäl hebben gewend. Men geloofde dat hij jaarlijks moest afdalen naar het dodenrijk, maar dat hij ook bij machte was daaruit terug te keren. Als er één helpen kon in deze noodsituatie dan hij. Maar van Baäl horen we niets. Des te meer van de God van Israël. Weer klinkt met nadruk zijn naam. Tot twee keer toe roept Elia het uit: 'Here, mijn God'. Dat is ook de betekenis van Elia's eigen naam. Laten die woorden nu werkelijkheid worden! En als dat gebeurt, wordt het beaamd door de weduwe. Zij bevestigt de woorden waarmee Elia in 17:1 zijn werkzaamheden inzette: 'Inderdaad, je bent een man Gods.' En zij heeft aan den lijve ondervonden dat de woorden van de Here waar zijn, dat ze werkelijkheid zijn geworden.

Klaas Spronk

DE GEMEENTE VIERT

I JUNI 1997

I Koningen 17:7-24
Thema: Om wie is God bekommerd?

VIERING

Kinderen in de kerk

Vertel een verhaal of praat met de kinderen over het volgende:

Als je naar het buitenland gaat, een land waar je nog nooit geweest bent, weet je niet goed wat je je daarvan voor moet stellen. Hoe zal het eruit zien? Hoe zullen de mensen zijn?

Marijke is voor het eerst in Frankrijk en ze vindt het allemaal maar eng. Vandaag voelt ze zich helemaal vreselijk. Ze moet bij de bakker brood gaan halen. Ze heeft gezeurd en gezegd dat ze niet wil,

maar haar moeder hield vol. 'Marijke, je bent al twaalf. Niet zeuren, dat kun je best.'

Marijke loopt heel langzaam. 'Une baguette, s'il vous plaît'. Ze heeft de zin al honderd keer gerepeteerd. Brrr... Wat zullen ze terugzeggen? Ze lachen haar natuurlijk uit om haar gekke Frans! Dan staat ze voor de winkeldeur. Marijke zucht. Ik hoop dat hij dicht is, denkt ze. Weet je wat, ik zeg gewoon dat hij dicht was, ik loop snel door... Nee, te laat, de winkeldeur zwaait open.

Marijke wordt aan haar arm naar binnen getrokken. De bakkersvrouw ratelt er op los in het Frans en kijkt Marijke vrolijk aan. Marijke krijgt meteen een kop als een boei. Help, wat moet ze ook alweer zeggen. Ze is van schrik al dat Frans vergeten. Ze doet haar mond open, maar er komt niks. Gelukkig, niemand lacht. De bakkersvrouw geeft haar een bemoedigend klopje op haar schouder en verdwijnt achter de toonbank. Ze wijst op het brood achter haar op de plank. Ha, nu kan Marijke aanwijzen wat ze wil hebben. 'Une baguette', zegt de vrouw. En ineens weet Marijke het weer; 'une baguette, s'il vous plaît, Madame', zegt ze. 'Eh, o ja, ook nog deux croissants'. De vrouw lacht. Ze steekt haar duim omhoog, goed gedaan betekent dat! Wat zijn Fransen eigenlijk aardig, denkt Marijke als ze terugloopt naar de camping.

vervolg op pagina 10

LITURGISCHE TOELICHTING

Eerste zondag van de zomer

De thematiek van de hoofdlezing uit I Koningen kan heel goed de hele viering bepalen. De uitdaging is dan om duidelijk te maken dat het geloof in de Heer als onze God bepalend is voor het leven en de kwaliteit daarvan. Hoe 'waar' kunnen we onze woorden maken?

Als evangelielezing lijkt het verhaal over de genezing/opwekking van het dochtertje van Jairus uit Marcus 5:21-43 heel geschikt. Deze lezing komt dan in plaats van de lezing uit het leesrooster: Marcus 2:23-28. Een aantal opmerkelijke parallellen zijn er ook met een andere lezing uit Matteüs 15:21-28, waarin wordt verteld over een Kananese vrouw. Ook zij woont in het gebied bij Sidon en ook zij heeft een ernstig ziek kind. In I Koningen 17 gaat het eerst over brood; in Matteüs 15 gebruikt de vrouw het beeld van broodkruimels in haar pleidooi voor haar kind.

Het probleem waarvoor men staat bij de uitleg en toepassing van deze verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament is dat de dingen die verhaald worden in eerste instantie nogal botsen met de ervaren harde, alledaagse werkelijkheid. Het wonderverhaal schiet zijn doel voorbij als het ons alleen maar doet beseffen dat wonderen nu eenmaal niet herhaalbaar zijn. Het zal er in de viering om moeten gaan dat in deze verhalen uitzicht wordt gegeven op een doorbraak van de vaste

patronen, van de harde regels der natuur. Die geven weliswaar duidelijkheid en worden daarom ook gewaardeerd en in een god als Baäl geëerd. Maar als het erop aan komt staan die patronen maar al te vaak haaks op de menselijkheid en op Gods bedoelingen met mens en wereld.

Psalm 107:19 bezingt dat de 'nooddriftige' mag hopen op de Heer. Psalm 146 voegt daaraan toe dat dit behoort tot de koninklijke taak van God. Blijkbaar schoot de koning van Sidon hierin te kort. Gezang 48:5 past bij het element van het Godgegeven dagelijkse brood. Gezang 275 sluit aan bij het verhaal over het dochtertje van Jairus. In de toelichting werd gewezen op het verband met de lofliederen van Maria, Gezang 66 en Hanna, Gezang 9.

Men zou ook een verband kunnen leggen tussen Elia, die zijn toevlucht zoekt buiten zijn vaderland, en de problematiek rond de asielzoekers. Een mooi lied hierbij is te vinden in *Zingend Geloven V*, lied 83 (Boekencentrum).

Kinderliederen:

'Elia bij de beek Krith' uit *Bijbelliederen voor jonge kinderen*, lied 30 (Boekencentrum).

Klaas Spronk

8 JUNI 1997

THEMA

De beslissende keuze

In het hol van de leeuw neemt Elia het op tegen de verering van Baäl. Hij onthult de holle frasen van de Baälverering en dwingt de mensen om te kiezen.

I KONINGEN 18:1-46

Confrontatie op de berg Karmel

Een vreselijk verhaal! En tegelijkertijd een heel belangrijk verhaal. Dat gebeurt wel vaker: juist als dingen op de spits worden gedreven, kunnen we doordringen tot de kern van de zaak. Dat gebeurt nu ook op de Karmel. De spanning wordt enorm opgevoerd, tot het kookpunt. Dan borrelt bij de Israëlieten het besef naar boven dat alleen de Here het verdient God te heten. Twee keer zeggen ze het (vers 39): 'De Here, die is God! De Here, die is God!' Daarmee geven ze te kennen dat ze de boodschap van Elia, die blijkt uit Elia's naam en die werd onderstreept door Elia's woorden en daden, hebben begrepen en eigen gemaakt. Het is iets dat blijkbaar steeds opnieuw tot mensen door moet dringen. Steeds weer zwichten mensen voor de verleiding om zelf te bedenken hoe (een) god zou moeten zijn en wat je ervan mag verwachten om dat dan vervolgens een naam te geven. Elia maakt daarentegen duidelijk dat

het initiatief van God zelf uit moet gaan. Hij is zoals Hij is en Hij maakt zelf de dienst uit (vergelijk Exodus 3).

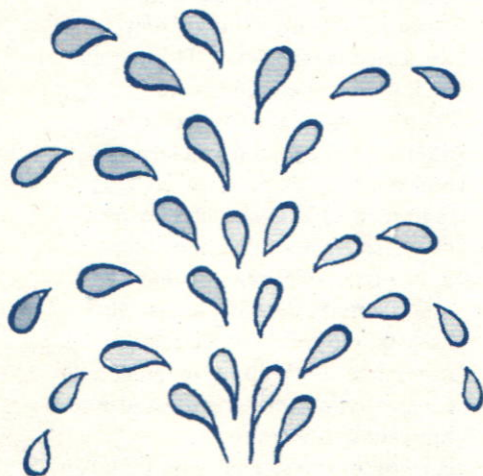
Voordat dit duidelijk wordt is er al heel wat gebeurd. In feite gaat het in hoofdstuk 18 om twee verhalen. De ontmoeting van Elia en Achab wordt voorbereid door Obadja, zijn naam betekent 'knecht van de Here'. Daaruit blijkt dat Elia er niet helemaal alleen voor staat. Aan de andere kant doet de profeet Elia waar de hofmaarschalk Obadja voor terug schrikt: hij gaat de confrontatie met Achab en met Baäl aan. Er zal gekozen moeten worden. Men kan, zoals Elia zegt in vers 21, niet hinken op twee gedachten. Dat geldt ook voor Achab, die volgens I Koningen 22:6, behalve met Elia ook contact had met andere profeten van de Here. Achab hield blijkbaar twee potjes op het vuur, aan de ene kant de Baälverering en aan de andere kant de God van Israël.

Het verhaal wordt meesterlijk verteld, met spanning en bijtende spot. De priesters van Baäl gaan tot het uiterste om van (hun) god het gewenste vuur van de hemel te krijgen. Dat zouden ze ook mogen verwachten van een god van wie wordt gezegd dat hij de bliksem als speer heeft. Elia tegt ze door te suggereren dat Baäl misschien nog wakker gemaakt moet worden. Daarmee

bedoelt hij dan waarschijnlijk de doodsslaap, omdat Baäl volgens de mythe een deel van zijn tijd doorbrengt in het dodenrijk.

Als de Baälpriesters balend afdruppen, neemt Elia zijn tijd. Hij verspilt, alsof het niets kost na drie jaar droogte, grote hoeveelheden water en spreekt een eenvoudig gebed uit met beroep op (het verbond met) Abraham, Isaak en Jakob/Israël. De Here antwoordt met vuur van de hemel. Elia weet zich dan plotseling omringd met vurige aanhangers van de Here en smeedt het ijzer nu het heet is: alle priesters van Baäl worden omgebracht. Deze huiveringwekkende anticlimax is tekenend voor de ernst van de beslissing. Men moet het ook zien als iets uitzonderlijks. In deze uiterste situatie is volstrekt duidelijk wat goed is en wat slecht. Dat is iets wat je steeds opnieuw tegenkomt in uiterste situaties. Alleen dan kan men zich een dergelijk hard oordeel veroorloven. Dit verhaal nodigt niet uit om zich zelf ooit dergelijke oordelen aan te matigen. Het zal veeleer gaan om de eigen keus en de vragen: weet ik welke keuzes ik maak en voor welke god ik kies? Is het de levende God, die is wie Hij is? Of is het een door mijzelf gewenst beeld?

Klaas Spronk

DE GEMEENTE VIERT

8 JUNI 1997

I Koningen 18:1-46
Thema: De beslissende
keuze

VIERING

Kinderen in de kerk

Vertel een verhaal of praat met elkaar over kiezen. Bijvoorbeeld naar aanleiding van het onderstaande lied.

Marieke kan kiezen en Willem en jij
en wát je zult kiezen; daarin ben je vrij.
Maar kiezen dat moet je en dat
kéér op kéér.
Je bent er je leven lang mee in de
weer.

refrein
Je kiest voor dit
of je kiest voor dat
maar altijd kies je wat.

Geen mens kan je dwingen; de
keus is aan jou,
als jij daarvoor kiest, sla je Mies
bont en blauw.
Of jij geeft jouw bal aan je broertje
Jeroen.
Jij zult elke keer weer jouw keus
moeten doen.

Maar soms is het moeilijk zomaar
te voorzien.
Of iets goed of kwaad is, al ben je
dan kien.
Kijk goed uit je ogen en kies niet te
gauw
maar ook niet te langzaam:
De keus is aan jou!

uit: *Jouw wereld mijn wereld*,
Geestelijke liederen IV, blz.60
(Gooi en Sticht)

Kinderen in de eigen ruimte

Zie de rubrieken voor jonge en
oudere kinderen.

Op het werkblad uit het tijdschrift
Zondags gaan we naar de kerk
(NZV) wordt de droogte en de regen
uitgebeeld, waarover wordt verteld
in het verhaal over Elia op de Kar-
mel.

Kinderen terug in de kerk

Enkele kinderen kunnen voorbeden
uitspreken.

God, we denken aan mensen die
geen keus hebben,
die weg moeten vluchten uit hun
land, hun dorp, hun stad,
dat ze weer wat te kiezen zullen
krijgen.

God, kiezen is moeilijk,
er gebeurt zoveel om ons heen,
soms weten we niet meer wat het
goede is,
help ons, dan helpen wij elkaar.

Hanna van Dorssen

15

LITURGISCHE TOELICHTING

Tweede zondag van de zomer

De hoofdlezing van deze zondag biedt een goede gelegenheid om meer dan anders stil te staan bij de vraag wat we eigenlijk bedoelen als we 'god' zeggen. Wat betekent dat woord bijvoorbeeld in een uitdrukking als 'leven als god in Frankrijk' of wanneer een sportcommentator als superlatief voor een goed presterende atleet het woord 'godenzoon' of 'een jonge god' gebruikt? Het woord 'god' is een veelgebruikt stopwoord. Zelfs in de kerk neemt men het misschien wel al te gemakkelijk in de mond. Het verhaal in I Koningen 18 vertelt dat men niet vrijblijvend kan spreken over God. God vraagt om een keuze. De lezing uit I Koningen 18 zou men vanwege de lengte kunnen beperken tot vers 1-2 en 17-46.

In het Nieuwe Testament komt hetzelfde onderwerp kernachtig aan de orde in Matteüs 7:21: 'Niet een ieder, die tot Mij zegt: Here, Here, zal het Koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie doet de wil mijns Vaders, die in de hemelen is.' Mooie woorden, al klinken ze nog zo vroom en zijn ze theologisch geheel correct, zijn op zichzelf niet genoeg.

Men kan ook kijken naar de overeenkomsten met de gebeurtenissen op de berg Karmel en de prediking van Johannes de Doper in Matteüs 3:1-12. Geheel in de stijl van zijn illustere voorganger, Elia, voorspelt Johannes vuur van de hemel en een onverbiddelijke zuivering.

Het leesrooster geeft als evangelielezing Marcus 3:20-35. Dit verhaal gaat over het verwijt dat Jezus geesten uitdrijft met Beëlzebul, de overste der geesten. Deze naam is een verbastering van Baäl zebul dat betekent: 'verheven Baäl'. De naam Izebel is hieraan verwant. Zo komt opnieuw de oude problematiek aan de orde: hoe kom je tot een zuivere scheiding der geesten? Dat Baäl hier in een andere vorm opnieuw op de voorgrond treedt, geeft wel aan hoe taai deze afgod is.

De confrontatie met de (af)goden wordt bezongen in Psalm 82 en 86. Heel passend is in dit verband ook Psalm 2, waarin de spot wordt gedreven met de tegenstanders en hun goddelijke pretenties, zoals in I Koningen 18.

Psalm 119:25 verwoordt de noodzakelijke keuze voor de goede God.

Gezang 431:7 verwoordt de kern van I Koningen 18.

Kinderliederen:

'Elia' uit *Alles wordt nieuw II*, lied 9 (NZV).

'Elia de profeet' uit *Zing alle dagen II*, lied 34 (NZV)

'Elia op de Karmel' uit *Bijbellieder III*, lied 22 (Boekencentrum).

'Niemand is God' uit *Alles andersom*, lied 7 (Callenbach/NZV)

Klaas Spronk

15 JUNI 1997

THEMA

Waar is God?

Na al het rumoer bij de berg Karmel zoekt Elia nu de stilte op. Waar is God? Elia weet het niet meer. Hij twijfelt aan alles, aan zichzelf, aan God. Hoe moet het verder?

I KONINGEN 19:1-18

Ontmoeting op de berg Horeb

De introductie van Izebel in hoofdstuk 16 krijgt een tegenhanger in het volgende verhaal over de weduwe uit Sarefat (hoofdstuk 17). Uit de buurt van Sarefat, waar Izebel vandaan kwam, leek niets goeds te komen, maar dat viel mee! Nu gebeurt het omgekeerde. Alles lijkt met de geweldige en gewelddadige overwinning op de Karmelberg goed te zijn gekomen, maar het valt erg tegen. Koningin Izebel – Achab lijkt hier niet veel meer dan een boodschapper – weet van geen wijken. Ze neemt haar maatregelen en Elia, de triomfator van de Karmel, moet rennen voor zijn leven. Anders dan de weduwe van Sarefat (zie I Koningen 17:12) roept Izebel gewoon weer de (af)goden aan. Alsof er niets is veranderd.

Elia's zwerftocht

Elia ziet alle hoeken van het land. Hij komt uit het oosten, uit Tisbe in Gilead, het gebied aan de andere kant van de rivier de Jordaan. Hij treedt eerst op bij Jericho in het oosten van Israël en bij de rivier de Jordaan. Vandaar gaat hij naar het noorden, naar Sarefat. Zijn triomf behaalt hij op de berg Karmel, niet ver van de kust, ongeveer halverwege Sarefat en de hoofdstad Samaria. Vandaar gaat hij naar een andere residentie van de koning, de stad Jizreël, niet ver ten oosten van de Karmel. En dan vlucht hij naar het uiterste zuiden, naar Berseba, de laatste stad voor de woestijn. Vandaar gaat hij ver de woestijn in, naar de berg Horeb, volgens de traditie een andere naam voor de berg Sinai.

Elia wordt in de woestijn gedwongen over zichzelf na te denken. Na het harde oordeel dat hij over de Baälpriesters uitsprak, is hij even stellig wat hem zelf betreft: hij kan maar beter sterven. Eerder al heeft de honger hem naar het noorden gedreven. Toen was de weduwe van Sarefat zijn reddende engel. Nu is hij in zijn wanhoop in het zuiden aangeland en is hij er nog erger aan toe. De reddende engel moet zelf het initiatief nemen, tot twee keer toe. Zonder die hulp kan Elia niet uit de sfeer van de dood komen, waaruit hij eerder wel de zoon van de weduwe heeft kunnen helpen.

De weg uit de depressie is lang. Veertig dagen trekt Elia door de woestijn. Dat is in de bijbel het traditionele getal voor een tijd van voorbereiding vóór een beslissende ontmoeting en overgang. Veertig jaar duurt het voordat het volk Israël toe is aan de intocht in het beloofde land. Veertig dagen is Jezus in de woestijn voordat hij als de Messias onder de mensen kan komen. Maar die veertig dagen zijn ook een periode waarin hij heel dicht bij God is. Het is net als bij Mozes. Die was volgens Exodus 24:18 en 34:28 veertig dagen en veertig nachten op de berg bij God, zonder te eten en drinken. Datzelfde maakt Elia nu mee. Alleen bevestigt hij dat zelf pas echt als hij bij de berg van Mozes komt, wanneer God zich aan hem openbaart. Dat gebeurt terwijl Elia in een spelonk staat, net als Mozes volgens Exodus 33. Ook de manier waarop God zich openbaart komt overeen. Elia doet tot twee keer toe zijn verhaal. Dat betekent niet dat God slecht luistert. Het heeft eerder iets pastoraals. Het toont Gods geduld en aandacht. De manier waarop God zich openbaart is leerzaam. Om te beginnen zijn er de manieren waarvoor God níet kiest. God is niet in de sterke wind zoals die waarmee Hij de Schelfzee deed opdrogen bij de uittocht uit Egypte; evenmin is God in de aardbeving zoals toen Hij de aarde liet scheuren onder de voeten

van de opstandelingen in de woestijn; God is ook niet in het vuur zoals kort hiervoor nog op de Karmel. God laat zich hier, als het erop aankomt, niet vinden in het spectaculaire of wonderlijke. Op de Karmel is wel gebleken dat het ontzag dat zoiets oproept kortstondig en oppervlakkig kan zijn. Elia staat er even later weer alleen voor. God laat zich kennen in 'het suizen van een zachte koelte.' Het klinkt verfrissend en genezend. Men zou het de adem van God kunnen noemen, zoals die ook over de wateren zweefde aan het begin van de schepping. 'Op de adem van die stem' (Psalm 103) kan Elia nu verder en kan hij gaan werken aan een nieuw begin. Hij zal in Gods naam mensen aanwijzen die de fakkel voort zullen dragen: twee koningen en een profeet. Zo'n zinvolle opdracht is de beste remedie tegen de verlammende somberheid. Deze nieuwe medestanders maken Elia duidelijk dat hij er toch niet alleen voor staat. Indirect is God ook in die mensen te vinden.

Klaas Spronk

DE GEMEENTE VIERT

15 JUNI 1997

I Koningen 19:1-18
Thema: Waar is God?

VIERING

Kinderen in de kerk

Kyriëgebed

Het onderstaande gebed kan worden gezongen door oud en jong samen of worden uitgesproken door een kind.

Om de mensen en de dieren,
om de honger en de dood,
om de kleinen en de groten,
al uw schepselen in nood.
Om een wereld zonder toekomst,
om de macht die ons kleineert
roepen wij voor alle volken:
Kyriëleis, ontferm U Heer.

Zoveel droefheid niet te dragen,
zoveel eenzaamheid en pijn;
laat het niet verborgen blijven,
laat er Heer ontferming zijn.
Hoor ze roepen, bange mensen,
want ze zien het licht niet meer.
Laat hun stem ook onze stem zijn:
Kyriëleis, ontferm U Heer.

uit: *Jouw wereld, mijn wereld,*
Geestelijke liederen IV, blz.68
(Gooi en Sticht)

Opstapverhaal

Vertel een verhaal of praat met elkaar over het volgende onderwerp.

Je zit op je bed in je nieuwe kamer. De muren zijn hagelwit. De nieuwe gordijnen staren je aan. Er hangt nog niets aan de muur. Als je uit je raam kijkt, zie je een saaie, lege straat. Vreemde huizen staan hier. Je denkt aan je vriendjes, aan de korfbalclub, aan de kinderkerk, aan je klas, aan je meester op school, aan de buurvrouw, aan de geit van de kinderboerderij, aan... Je kan wel huilen. En dat doe je dan ook, met je gezicht in je kussen. Je bent verhuisd en hier op deze nieuwe plek sta je er helemaal alleen voor. Je

LITURGISCHE TOELICHTING

Derde zondag van de zomer

De psalm voor deze zondag, Psalm 25, past heel goed bij het thema 'waar is God?' De klacht waarmee de psalm begint zou zo uit de mond van Elia kunnen komen. Hij voelt zich belaagd door vijanden. Alleen God kan deze zaak voor hem beslechten. Het zevende vers van de berijmde psalm uit het Liedboek bezingt de 'verborgen omgang' met God, zoals Elia die ervoer op de berg Horeb. De Psalm getuigt niet van een simpele oplossing voor de vromen en is daarin ook levensecht. Goede hoop en bange vragen wisselen elkaar af. Het geeft aan dat de weg van het geloof vaak een kwestie is van volhardend zoeken naar God. Ook al werd Elia dan door een engel aangespoord, het duurde toch nog veertig dagen en veertig nachten voordat hij God ontmoette.

Een andere psalm die goed Elia's wanhopige klacht verwoordt, is Psalm 22, met name de verzen 4 en 5 van de berijming. Ook de omkering ten goede vinden we terug in de verzen 10 en volgende.

In de toelichting wordt ook Psalm 103 aangehaald. Daarin wordt Gods grootheid en de menselijke kleinheid (sterfelijkheid) bezongen. Gods liefde overbrugt die kloof, waarbij Hij de mens nieuwe inspiratie en levenszin geeft: 'gelijk een arend nieuw bevreugeld.'

Zie verder ook nog de Psalmen 65 (over de stilte) en 116 (over de geweken eenzaamheid).

De Gezangen 11 en 12 zijn speciaal bij dit hoofdstuk gedicht. Ook Gezang 249 laat zich ermee associëren. Huub Oosterhuis dichtte een lied bij de verzen 4-8: 'Op mijn levenslange reizen', opgenomen in *Aandachtig Liedboek*, blz.116 (Ambo) en in *Liturgische Gezangen II*, lied 75 (Gooi en Sticht). Alfred C. Bronswijk dichtte een lied bij de verzen 9-13: 'Stille stem van mijn geloven' in *Liederen voor het hart*, lied 13 (Narratio). Zie ook het gedeeltelijk op dit verhaal geënte intochtlied 'Laat lichten, Heer, uw aangezicht' van Sytze de Vries in *Zingend Geloven V*, lied 2 (Boeken-centrum).

Als evangelielezing noemt het leesrooster Marcus 4:26-34, over de groei van het Koninkrijk Gods. Maar het ligt wellicht meer voor de hand om te kiezen voor een tekst waarin de eenzaamheid van Jezus wordt beschreven, bijvoorbeeld Lucas 22:39-46. Zoals Elia voelde Hij zich zowel door mensen verlaten als ook vervreemd van God.

Kinderliederen:

'Ik zal er zijn voor jou' uit *Met andere woorden*, lied 24 (NZV)

Klaas Spronk

hebt je nog nooit zo verdrietig gevoeld. Hoe moet het verder?

In de kerk of in de nevenruimte kunnen de kinderen reageren op het opstapverhaal.

Kinderen in de eigen ruimte

Zie de rubrieken voor jonge en oudere kinderen.

Op het werkblad uit het tijdschrift *Zondags gaan we naar de kerk* (NZV) kunt u met de kinderen nagaan welke reizen Elia heeft gemaakt en wat hij onderweg beleefde.

Kinderen terug in de kerk

Bij terugkeer in de kerk kunnen de kinderen het lied zingen 'Ik zal er

zijn voor jou' uit *Met andere woorden*, lied 24 (NZV).

Ik zal er zijn voor jou
zo heeft de Heer gezegd.
Ik zal er zijn voor jou
met vrede en met recht.

Ik zal er zijn voor jou
een schaduw aan je zij.
Ik zal er zijn voor jou
Ik ben er altijd bij.

Ik zal er zijn voor jou
ik laat je niet alleen.
Ik zal er zijn voor jou
mijn licht straalt om je heen.

Hanna van Dorssen

22 JUNI 1997

THEMA

God als rechter

Opnieuw een verhaal waarin haarscherp duidelijk wordt hoe macht misbruikt kan worden. Elia houdt koning Achab een spiegel voor en Achab schrikt, maar het onrecht is al geschied.

I KONINGEN 21:1-29

De wijngaard van Nabot

Al bij de toelichting op hoofdstuk 16 (zondag 25 mei) is er op gewezen dat de regering van Achab politiek en economisch zeker niet zonder succes was. Maar in de ogen van de (profetische) auteur van het boek Koningen steekt deze periode schril af tegen het goede begin dat ooit ten tijde van Jozua is gemaakt. De herbouw van het vervloekte Jericho door koning Achab is het eerste teken aan de wand. Men blijkt te zijn vergeten dat het land door God werd gegeven.

De schandalige geschiedenis van de wijngaard van Nabot, laat zien dat men ook de principes uit Jozua bij de verdeling van het land aan de laars lapt. De koning wenst de eerste keus en het beste land. Van Jozua heeft hij kunnen leren dat het de leider van het volk Israël past te wachten tot heel het volk heeft, wat hem toekomt. Jozua ontvangt

pas zijn deel nadat alle stammen hem zijn voorgegaan (Jozua 19:49). Terecht wijkt Nabot niet voor het aanbod van de koning. Achab kan daarmee moeilijk leven, maar hij voelt zich blijkbaar ook geremd en heeft de neiging zich er mokkend bij neer te leggen. Maar Izebel laat het er niet bij zitten. Zij neemt het heft in handen. Geringschattend stelt zij vast dat Achab maar weinig voorstelt als koning. Izebel begrijpt niet dat juist het respect voor het land als gave past bij een koning in Israël. De Fenicische Izebel is opgegroeid met een ander beeld van het koningschap. In haar optiek is de koning niet de hoeder van het goede dat God geeft, maar iemand die uit is op het vergaren van bezit en macht. Izebel staat symbool voor een vreemd element binnen het koningschap van Israël. Het begint in Israël te lijken op datgene waar de profeet Samuël bij de instelling van het koningschap voor heeft gewaarschuwd (I Samuël 8). Je kunt het in alle landen zien: macht die alleen uit is op zelfhandhaving en op vergroting van eigen aanzien en mogelijkheden.

De koning van Israël zou beter moeten weten, lees maar in de wetgeving in Deuteronomium 17:14-20. Daar staat dat de koning zich moet laten leiden door Gods wet en zich nooit mag laten verleiden tot

valse rechtspraak. Dat gebeurt hier juist wel. Het leidt tot de dood van Nabot en de onrechtmatige bezits-overdracht van diens wijngaard.

Via Elia treedt God nu als rechter op. Gods rechtspraak is er niet alleen om dingen recht te zetten, maar ook om mensen het juiste zicht op zichzelf te geven. Achab zag in zijn teleurstelling en boosheid de dingen niet meer goed. Zijn goede inzicht werd belemmerd door een muur van boosheid. Izebel hield hem vervolgens het beeld voor van de machtige heerser die de dingen gewoon naar zijn hand moet zetten. Nu komt Elia en hij houdt Achab alleen maar een spiegel voor. Hij hoeft niet eens de fout te noemen. Achab weet het zo ook wel. Elia noemt slechts de consequenties: wie zo omgaat met macht kan geen koning blijven in Israël. Voor Achab, die geen kant op kon in zijn boosheid en zich daarna door Izebel op een doodlopend spoor liet brengen, blijkt er nog een uitweg te zijn. Hij verootmoedigt zich. De hoogmoed van de machtige die denkt alles naar zijn hand te kunnen zetten – verpersoonlijkt in Izebel – maakt plaats voor het besef dat er grenzen zijn die ook een koning niet kan overschrijden.

Klaas Spronk

DE GEMEENTE VIERT

22 JUNI 1997

I Koningen 21:1-29
Thema: God als rechter

VIERING

Kinderen in de kerk

Vertel een verhaal of praat met de kinderen over hebberigheid, bijvoorbeeld aan de hand van het verhaal van vrouwtje Piggelmee.

Kinderen in de eigen ruimte

Zie de rubrieken voor jonge en oudere kinderen.

Op het werkblad uit het tijdschrift *Zondags gaan we naar de kerk* (NZV) zijn voorwerpen getekend waarvan er een aantal te koop zijn voor geld en waarvan je een aantal alleen kunt krijgen. De kinderen geven het verschil aan en vertellen daar iets over.

Kinderen terug in de kerk

Bij terugkeer in de kerk kunnen de kinderen onderstaand lied zingen. Het is een protestlied tegen de koning die alles inpikt. Het is het lied van de profeet. Wanneer koning Achab door de grote, mooie paleistuinen wandelt, veilig achter de hoge stenen paleismuur, hoort hij soms ineens mensen dit lied zingen:

Grote koning op je troon,
om een mooie tuin te krijgen
laat jij iemand heel gewoon
doden met een slimme list.
Als je denkt dat ik zal zwijgen
koning heb je je vergist.

Arme mensen in het land
moeten buigen moeten sterven,
kleine boeren van het land
sterven onder konings hand.

Maar de God van Israël,
grote koning, hoge heren,
onze God, hij ziet het wel!
Berg je maar, je gaat er aan!
Allemaal zul je kreperen.
God kiest voor de arme man.
En de mensen van het land
zullen zeggen zullen zingen:
dit is het beloofde land.
God gaf het in onze hand.

uit: *Geestelijke liederen I*, blz.76
(Gooi en Sticht)

Hanna van Dorssen

LITURGISCHE TOELICHTING

Vierde zondag van de zomer

In elke kerkdienst is er een moment van verootmoediging. Juist voor God is er geen plaats voor hoogmoed (het tegenovergestelde van ootmoed). Omdat de lezing vandaag uit I Koningen 21 is, een verhaal dat eindigt met de verootmoediging door Achab, kan hieraan in deze dienst extra aandacht worden besteed.

Vaak is de verootmoediging een onderdeel van het drempelgebed aan het begin van de viering. Als men gewend is aan vaste formules is het misschien goed die nu eens te veranderen om er zo extra aandacht voor te krijgen. Men kan hier ook alvast verwijzen naar het verhaal dat later gelezen/verteld zal worden. Verder is het van belang om duidelijk te maken wat verootmoediging inhoudt. Het is niet de bedoeling dat we alleen maar negatief denken over onszelf en onze mogelijkheden. Een helder inzicht in waar men staat en waar onze grenzen liggen, helpt om niet – zoals Achab – tegen muren van onbeheerste emoties aan te lopen of op het doodlopende spoor te geraken van het blindelings volgen van de eigen (machtswel)lust.

Als psalm van de zondag wordt het eerste deel van Psalm 27 genoemd. Men kan het daarin bezongen licht Gods stellen tegenover de duistere praktijken van de machthebbers zoals verhaald in I Koningen 21.

In het boek der Psalmen zijn ook goede voorbeelden te vinden van verootmoediging, zoals Psalm 6. Heel passend is ook het morgenlied Psalm 5, met name het berijmde vers 2: 'Gij haat de hand waar bloed aan kleeft, de tong die van de leugen leeft.'

Het lied van de week is Gezang 306 met onder meer de treffende bede 'Help dat hoogmoed ons niet scheidt.' Heel passend is ook Gezang 437: 'Vernieuw Gij mij, o eeuwig Licht!' Dit vraagt om precies het tegenovergestelde van wat Achab doet als hij zich laat meesleuren in een nachtmerrie van geweld. Dat zien we vooral in het tweede vers: verlicht met Gods geest 'doe ik vrolijk wat Gij vraagt.'

Andere passende liederen, bijvoorbeeld om zich te weer te stellen tegen de afgod van het bezit, zijn Gezang 59, 62, 66, 285, 294 en 302. Het thema van de zondag komt onder meer terug in Gezang 280.

In plaats van de evangelielezing uit Marcus 4:35-41, die wordt genoemd in het leesrooster kan ook de gelijkenis van de onrechtvaardige pachters uit Marcus 12:1-9 worden gelezen. Ook in deze gelijkenis wordt het geweld beschreven waartoe mensen kunnen komen als ze blind worden door begeerte. Een lied hierbij is Gezang 61.

Kinderliederen

'Het lied van de wijngaard' uit *Zing het Woord*, lied 64:1 (NZV).

'Hoge heren in de stad', couplet 3 en 4 uit *Geestelijke liederen voor kinderen I*, blz.76 (Gooi en Sticht).

'Achab' uit *Bijbellieder voor jonge kinderen III*, lied 23:2 en 3 (Boekencentrum).

Klaas Spronk

29 JUNI 1997

THEMA
God helpt verder

▶ Vandaag sluiten we de serie verhalen over Elia af. Elisa neemt de fakkel van Elia over. Hij zal nu op zijn beurt de machthebbers in Israël op kritische wijze volgen in hun doen en laten.

I KONINGEN 19:19-21 + II KONINGEN 2:1-18**Elia draagt de profetenmantel over aan Elisa**

▶ Het meest in het oog springende onderdeel van deze twee verhalen is de wonderbaarlijke hemelvaart van Elia. Maar eigenlijk is dat niet het belangrijkste. Het gaat om de overdracht van het werk van Elia op Elisa. Dat blijkt ook uit de eerste regel in II Koningen 2, daar wordt de hemelvaart slechts in een bijzin genoemd.

Belangrijker is dat Elia en Elisa gezamenlijk optrekken en uiteindelijk dat Elisa in het spoor van Elia verder gaat. Het is de vervulling van de belofte aan Elia in I Koningen 19. Ondanks de schijn van het tegendeel laat God zich niet door Baäl uit het veld slaan. Naast en na Elia zal God met nieuwe mensen verder gaan. Daarmee wordt werkelijkheid wat met de naam Elisa is aangeduid: 'God helpt.'

Hoofdstuk 2 van het boek II Koningen vormt het hart van de verhalen over Elia en Elisa. Als je de Elia- en Elisa-verhalen naast elkaar zet, zie je tal van overeenkomsten.

Elia's eerste optreden, beschreven in II Koningen 4, herinnert direct al aan datgene wat we eerder hoorden van Elia: een kruikje met olie van een weduwe raakt niet leeg. De profeet wekt de dode zoon tot leven van een vrouw bij wie hij zijn intrek heeft genomen.

In hoofdstuk 2 is te zien hoe Elisa optreedt als Elia. Ze dragen dezelfde kleren. Elia laat Elisa zijn mantel na. En Elisa doet afstand van zijn oude leven door zijn eigen kle-

ren te scheuren. Met zijn nieuwe profetenmantel verricht Elisa hetzelfde wonder als Elia: door ermee op het water van de Jordaan te slaan, wijkt het water zodat hij droog kan oversteken.

De mantel is niet meer dan een symbool. Het verwijst naar een overdracht die alleen door toedoen van God kan plaatsvinden. Elisa vraagt om een dubbel deel van de Geest die op Elia is. Elia kan daar zelf niet over beschikken. God zal het moeten geven. Of Elisa ook zo nauw betrokken zal worden bij Gods zaak zal blijken op het moment dat God Elia tot zich neemt. Als Elia dat ziet, betekent het dat God hem laat delen in wat Elia al eerder heeft meegemaakt: een ontmoeting met God zelf. Als dit gebeurt, roept Elisa uit: 'mijn vader!' Nu zal hij, als drager van Elia's geestelijke erfenis, zijn naam voortzetten en daarmee ook de naam van de God van Israël.

De positie die Elia innam, wordt ook aangeduid met de eretitel die Elisa hem naroept: 'wagens en ruiters van Israël!' Elia is voor zijn volk geweest als een machtig leger en heeft het beschermd tegen levensgevaarlijke tegenstanders. Daarbij moeten we vooral denken aan de afgoden zoals Baäl. Elia heeft ze aangewezen en op leven en dood bestreden. Elisa doet het hem na en krijgt aan het slot van zijn leven dezelfde eretitel mee (II Koningen 13:14).

Al vaker is gebleken dat Elia in veel opzichten lijkt op Mozes. Dat blijkt opnieuw bij het oversteken van de Jordaan. Het herinnert aan de doortocht door de Schelfzee. De opvolger van Mozes, Jozua, herhaalt het wonder bij de intocht in het beloofde land. En ook Elisa, Elia's opvolger, herhaalt het wonder.

Aan het slot van de lezing uit II Koningen 2 is er nog een parallel tussen Elia en Mozes. De profeten gaan zoeken naar het lichaam van Elia. Tevergeefs. Dat herinnert aan het levenseinde van Mozes, zoals

beschreven in Deuteronomium 34. Ook zijn lichaam wordt niet meer gevonden. Het symboliseert dat men niet mag blijven steken in het (goede) verleden. De aandacht moet naar voren worden gericht. Men hoeft niet bang te zijn voor de toekomst, want God gaat verder, via de mensen die Hij in dienst neemt.

Achtergronden bij Elia's hemelvaart

Het verhaal van de hemelvaart van Elia moet worden gezien tegen de achtergrond van zijn strijd tegen Baäl.

Als het gaat om de gedachte dat God zijn verbondenheid met mensen voortzet tot over de grens van de dood, vinden we dit in de bijbel kernachtig en terughoudend uitgedrukt in het verhaal van Henoch in Genesis 5:24. De verbondenheid tussen Henoch en God wordt niet verbroken door de dood. In Psalm 73:23-24 wordt bezongen hoe elke gelovige daarop mag vertrouwen: 'God laat zich door de dood niet van mij scheiden. Ik mag bij Hem blijven, voor altijd.'

In II Koningen 2 wordt veel uitgebreider dan in Genesis 5 verteld hoe God de mens Elia bij zich houdt. De reden voor dit, naar bijbelse maatstaven, ongebruikelijke kijkje achter de schermen is opnieuw te zoeken in de confrontatie met de Baälgodsdiens. Het is een tegenwicht tegen een onderdeel van de mythologie rond Baäl. Men stelde zich Baäl namelijk voor als de wolkenrijder. Men geloofde dat hij in zijn gevolg vergoddelijkte dodengeesten had, die als goddelijke soldaten met paarden en wagens hun vereerders ter zijde konden staan. Elia's hemelvaart toont daarentegen dat ook op dit terrein de Here het voor het zeggen heeft.

Klaas Spronk

DE GEMEENTE VIERT

29 JUNI 1997

I Koningen 19:19-21 +
II Koningen 2:1-18
Thema: God helpt verder

VIERING

Kinderen in de kerk

Vertel een verhaal of praat met de kinderen over 'doorgeven.' Neem bijvoorbeeld een voorwerp mee dat van generatie op generatie is doorgegeven in een familie. Dat kan een oude Statenbijbel zijn of een mooi sieraad of een onderdeel van een servies e.d. Het kan ook een voorwerp zijn dat u van iemand hebt gekregen met een speciale opdracht. U kunt ook een opstapverhaal vertellen over Matthijs.

Matthijs zijn opa is overleden. Matthijs gaat naar de begrafenis. Hij vindt het heel erg en hij is heel verdrietig. Matthijs kan er niet goed over praten, maar hij denkt wel veel na. Hij heeft nog nooit zoveel nagedacht. Een paar dagen na de begrafenis gaat hij stilletjes de tuin in, waar hij zo vaak opa geholpen heeft. Hij pakt zijn schop en rommelt wat in de aarde. Hij begint wat onkruid te wieden. Hij weet eigenlijk niet precies welke je moet weghalen. Opa wees dat altijd precies aan. Maar ja, die zegt niets meer. Matthijs zal het zelf moeten doen. Zijn vader en moeder weten er ook niets van. Matthijs denkt diep na. En ja, hij herinnert zich weer iets. Die lange slierten, die vlug groeien, die moest opa er altijd uittrekken. En dat kleine daar, dat is ook onkruid. Dat moet je weghalen en dan groeien de bloemen veel beter.

Matthijs gaat aan de slag. Heel zorgvuldig. Met alle aandacht. Als zijn vader langs komt, weet hij niet wat hij ziet. 'Je bent net als opa,' lacht die. Matthijs voelt zich gewoon trots worden. Ja, zo is het! Het zal voortaan zijn taak zijn om de tuin net zo mooi te houden als opa deed. Opa is toch niet helemaal dood. Want hij heeft Matthijs een nieuw werk gegeven. En hij is er

zeker blij mee, dat Matthijs zijn werk verder gaat afmaken.

Dit is een deel van een verhaal uit de bundel *Verhalen om nooit te vergeten* getiteld 'Zoals opa' (Meinema)

Kinderen in de eigen ruimte

Zie de rubrieken voor jonge en oudere kinderen.

Het werkblad uit het tijdschrift *Zondags gaan we naar de kerk* (NZV) laat een doolhof zien. Als de kinderen de weg op de juiste manier inkleuren wordt het woord 'onvindbaar' zichtbaar. Elia is onvindbaar, maar als je goed kijkt, vindt je van alles van hem terug in zijn opvolger Elia.

Kinderen terug in de kerk

Bij terugkeer in de kerk kunnen de kinderen onderstaand lied zingen.

De melodie is een bekend, oud kinderliedje. De tekst benadrukt het doorgeven aan elkaar van Gods opdracht en het opgenomen zijn in Gods verhaal. De namen in dit liedje kunnen worden aangepast.
'k Zou zo graag een ketting rijgen
want ik wil een steunpunt krijgen.
Eva, Sara, Bathseba
David en Debora.

'k Wil een kleurig snoer gaan maken
om mijn heimwee kwijt te raken,
Nabot en Elia
en toen kwam Elisa.

Als een stevig koord met kralen
zijn wij deel van Gods verhalen,
Kees, Fie en Jessica, wij, in de Gloria!

Dit liedje is een bewerking van een lied uit *Eva' Lied I*, lied 9 (Kok).

Hanna van Dorssen

LITURGISCHE TOELICHTING

Vijfde zondag van de zomer

Het is goed om regelmatig stil te staan bij 'de heiligen ons voorgegaan.' In de lezing gaat het over Elia die mag doorgaan in het spoor van Elia, zoals Jozua het werk van Mozes voortzette. In de kerken hebben we ook allerlei mensen die ons inspireren. Mensen van wie we hebben ontdekt of ervaren dat zij gedreven worden/werden door de Geest van God. We hopen iets van hun geest mee te krijgen. Het hoeven niet alleen grote namen te zijn die hierbij aandacht verdienen. Het kan zelfs iets geestdodends hebben om steeds maar weer te komen met hetzelfde lijstje van eerbiedwaardige geloofshelden. Het zou aardig zijn om eens van elkaar te horen: wie is er voor jou een voorbeeld, zoals Elia dat was voor Elisa? God helpt verder via mensen.

De psalm van de zondag is het tweede deel van Psalm 27. Daarvan sluit vooral het slot van het berijmde vers 5 aan bij het thema: 'Gij zijt de helper die mij niet verlaat, als vader en als moeder van mij gaat.'

Psalm 47 bezingt hoe God zijn hemelse troon bestijgt. De psalmtekst laat zien hoe dicht Elia volgens II Koningen 2 die goddelijke sfeer nadert.

Bij het onderwerp van 'de heiligen ons voorgegaan' zijn vele liederen te vinden, bijvoorbeeld de Gezangen 103, 265 en 299.

Als evangelielezing wordt in het leesrooster de opwekking door Jezus van het dochttertje van Jairus genoemd (Marcus 5:22-43). Dit verhaal past ook heel goed bij het verhaal in I Koningen 17, waar Elia de zoon van de weduwe uit Sarefat uit de dood opwekt (zie de liturgische toelichting bij 1 juni). Wanneer dit verhaal al is gelezen op 1 juni kunnen vandaag de afscheidswaarden van Jezus tot zijn leerlingen worden gelezen uit Johannes 14:16-26. Ook Jezus spreekt daar van zijn hemelvaart en bemoedigt zijn volgelingen met de belofte dat God zijn werk aan en met hen niet zal stoppen. God zal hen laten delen in zijn Geest. Een mooi lied hierbij is Gezang 234.

Kinderliederen

'De hemelvaart van Elia' uit *Bijbelliederen voor jonge kinderen*, lied 31 (Boekencentrum).

'Elia in Horeb' uit *Zing het Woord*, lied 34:8-11 (NZV).

Klaas Spronk